

ANKARA – WASHINGTON HATTININ YENİ ÖNEMİ

Uğur Ziyal¹

2003'ün Mart ayında ABD askerleri Irak sınırlarından giriyorlardı. Ancak Amerikalı dostlarımız bir çıkış stratejisi üzerine düşünmemişlerdi. Aradan sekiz yıl geçti ve Irak fiilen bölünmüş, istikrarsız bir vaziyette. İşgalin Türkiye'yi, bölgemizi ve özellikle Amerika'yı olumsuz etkilediği malum.

Uç bir örnek teşkil etse de, Irak savaşının aramızdaki iletişim eksikliğini gösterdiğini düşünüyorum. Olacakları daha o zaman Amerikalı dostlarımıza ve zamanın önde gelen Iraklılarına anlatmıştık. Irak tarafında, söylenenleri hatırlayacak pek kimse kalmadığını sanıyorum. Ancak ABD tarafındaki muhataplarımız öngörülerimizin büyük ölçüde gerçekleştiğine tanıklık edeceklerdir. Ne yazık ki, söylediklerimiz zamanında dikkate alınmamıştı. Bu konuda, Amerikan kamuoyu önderlerine ulaşma olanaklarını ise maalesef bulamamıştık. Bulmuş olsaydık dahi, belki yine de dikkate alınmayacaktık. Ancak, iletişim eksikliği yaşandığı inkâr edilemezdi.

Bu düşünce çerçevesinde, TEPAV ABD Merkezi 28 Kasım 2011 günü yapılan bir törenle resmen açılmıştır. Çok isabetli bir adım atıldığını düşünüyorum. Merkez'in, hem Türk, hem de Amerikalıların sadece akademisyenler değil, bilfiil yönetimde yer alanların ve iş âlemi ile medya dâhil, kanaat önderlerinin fikirlerini, görüşlerini ve mesajlarını açıklayabilecekleri, örtüşme ve ayrışma noktalarını irdelleyebilecekleri bir platforma dönüşmesi en büyük temennimdir.

¹ Eski Büyükelçi, TEPAV Danışma Kurulu Üyesi.

ABD halen dünyamızın en önde gelen siyasi ve ekonomik gücüdür, ancak kendilerinin bir zamanlar hatalı bir şekilde düşündükleri gibi, küresel düzeyde hegemonik güç değildir. Esasen, tarihte bir hegemonik küresel güç bence hiç oluşmamıştır. Hegemonik güç olmaya çalışan taraf ile buna direnenler olmuştur. Bir dönem hegemonik güç olduğu ileri sürülenler ise bu durumlarını muhafaza edemediler. Bu durumda dünyaya nizam verme görevi tek bir güce değil, ülkelerin çok taraflı işbirliğine dayanmaktadır.

Daha dar ve bugüne odaklı bir perspektiften baktığımızda, Türkiye-ABD ilişkileri bakımından Ortadoğu ön plana çıkmaktadır. Bölgede yaşanmış olanların ışığında, ileride yaşanacakların senaryolarını kurabiliriz. Ancak bu senaryoları güncellemek, politikalara ışık tutacak ve güncel gelişmeleri irdeleyecek çalışmaları gerektirir. Dolayısıyla Ankara-Washington iletişiminin esas önemini bölgeye baktığımızda anlayabiliriz.

Irak'a geri dönmek gerekirse, son olarak ABD oradaki savaşını bitirdiğini açıkladı. Bunun ne derecede gerçeği yansıttığı tartışılabilir. Günümüzdeki Irak artık eski Irak değildir. Yanıbaşımızda, parçalı bir Irak mevcuttur. Baskı ve şiddet ülkede güncel bir olgudur. Buna rağmen Irak'ta oynayan taşlar er geç yerine oturacaktır. ABD'nin askeri gücüyle ayakta tutmuş olduğu yeni yapının, şiddet ve baskı yerine ılımlı yöntemlerle işlevini yerine getirebilmesi herkesin çıkarına olacaktır. Yeni denklemde ABD gibi Türkiye, İran, dolayısıyla Suriye ve sessizce Suudi Arabistan, bu yapı taşlarını etkileyenler arasında yer alacaktır. Bu noktada, göz ardı edilmemesi gereken bir husus ise, nihai tahlilde Irak bir Arap ülkesiyken Türkiye ve İran'ın olmadığıdır. Kürtler ise "joker" dir. Arap baharı, henüz Irak'ta esmemiş olsa da, taşlar yerine oturdukça esmeyeceği söylenemez. Aynı şey, Suriye için de tekrarlanabilir.

Söz açılmışken, Arap baharı çok değişik biçimlerde tarif edildi ve anlamlar yüklendi. Ancak bu, temelde statükoya karşı bir harekettir. Statükonun karşı hamlesi ise, Fas'ta farklı oldu, Libya'da, Yemen'de, Körfez'de, Mısır'da farklı oldu. Suriye'de ise oluşmaktadır. Kısaca söylemek gerekirse, Arapların dahi kendi baharlarına bakışlarında bir ittifak yoktur. Arap baharı konusunda görüş birliği olmayabilir. Ancak bu sürecin çeşitli aşamalardan geçerek devam edeceğinde hemfikir olabiliriz. Dikkate alınması gereken bir diğer husus, hem ülke içi odakların, hem ülke dışı güçleri bundan avantaj sağlamaya çalışacaklarıdır. İsrail ve enerji veçhesi ise konunun çabasıdır. Ayrıca, Hamas'ın FKÖ'ye katılması, yeni gelişmeleri beraberinde getirebilir.

Bu sürecin en güncel halkası, hem iç dengeleri, hem de bölgesel boyutu itibarıyla, Arap dünyasının entelektüel merkezlerinden biri olan Suriye'dir. İşlerin kötüye doğru gittiği görüntüsü veren Suriye, algılanılandan daha otoriter, ancak aynı zamanda daha kozmopolit bir ülkedir. Suriye'de yaşanacaklar, sadece Arap baharını değil, bölgeyi, ülkemizi ve İran'ı etkileyecek, hatta içine çekecek öğeleri içermektedir. Belki de bu nedenle, Arap ülkeleri Suriye'ye yönelik "sui generis" bir tutumu benimsemiş bulunuyorlar. Suriye de nihayet bu Arap masasına oturmayı kabul etti. ABD'nin büyükelçisi Suriye'den ayrıldı, ama muhalif gruplar Türkiye'de toplanıyor.

Arap baharının getirecekleri bakımından beklentiler – ki bu Suriye açısından da geçerlidir – nihai tahlilde daha demokratik, daha liberal ve daha şeffaf yönetimler, politikalar ve dolayısıyla toplumlardır. Bu noktada, ABD ve Türkiye'nin beklentileri örtüşmektedir. ABD açısından, bu beklentiye Batı'ya yatkınlık ve İsrail'in varlığına bakış açısı bakımından kalibrasyona tabi tutmak gerekir. ABD, İsrail'in sıkıntılarını, tehdit

algılamalarını, kendi iç ve dış politikasında şu veya bu şekilde massedebilir, hatta geri plana itebilir. Buna karşın, İsrail'in varlığının tehlikeye düşmesini kabullenemez. Bu, ABD için gerçek bir kırmızı çizgidir ve sanırım bu husus herkesçe zaten bilinmektedir.

Arap baharının varacağı yer, çeşitli aşamalardan geçecek olsa da, demokratik ülkelerde olduğu gibi, seçimle gelen ve giden liderin kendi ülkesinde onurlu bir birey olarak yaşamını sürdürmeye devam etmesini sağlayacak düzeni oluşturmak olmalıdır. Bunun için de, Arap rejimlerinin meşruiyetlerini halktan alacakları bir olgunluk düzeyine ulaşmaları gereklidir. Türkiye, her şeye ve her eksiğine rağmen bu düzeyi aşmıştır. Türkiye'nin model olmasının nedeni buna dayanmaktadır ve değeri iyice anlaşılmalıdır.

Kısacası, bölgemizin gerçekleri erozyona uğramıştır. Dış politikamızın ise bu dinamik gerçeklere göre şekil alması, yani "Realpolitik" sürdürülmesi gerekmektedir. Realpolitik, artık küresel ölçekte hem sert güç, hem yumuşak güçle oynanmaktadır. Günümüzün tercihi, aksine örnekler görülse dahi, sert gücü kullanmadan ancak saklı tutarak, yumuşak güçle neticeye varmak olmalıdır. Elimizdeki ekonomik ve toplumsal güç etkili şekilde yönlendirildiğinde olumlu sonuçlar getirecektir. Realpolitik'in Ortadoğu'da bizi nereye götüreceği ise, ayrı ve statik olmayan bir irdelenmenin konusudur.

Ortadoğu konusu güncel ve hatta hayatidir ve Ankara – Washington hattı bu nedenle ayrıca önem kazanmıştır. Bu iki başkent arasındaki kanaat önderlerinin etkili bilgi trafiği bölge istikrarına büyük katkıda bulunabilir. Bu trafiğin geleneksel diplomatik sınırları aşması iletişimi daha sağlam bir zemine oturtacaktır. Dolayısıyla, TEPAV ABD Merkezi'nin önünde derinlemesine irdelenecek kapsamlı bir gündem mevcuttur.